

ЕКОЛОГІЧНІ ПРОБЛЕМИ СЬОГОДЕННЯ

Визначаються проблеми, напрями й теми досліджень у галузі екології, що, певною мірою, гарантують сталий розвиток.

Ключові слова: екологія, проблеми, моніторинг, коєволюція, сталий розвиток.

Определяются проблемы, направления и темы исследований в отрасли экологии, которые, в определённой мере, обеспечивают устойчивое развитие.

Ключевые слова: экология, проблемы, мониторинг, коэволюция, устойчивое развитие.

Problems, areas and topics of research in the field of ecology which to some extent provides a sustainable development are identified

Key words: ecology, problem, monitoring, coevolution. Sustainable development.

Вступ. Визначення проблем тієї чи іншої сфери природи й суспільного життя є важливим для раціонального зосередження інтелектуальних і матеріальних ресурсів на їх вирішенні, для передбачення й усунення негативних наслідків антропогенного впливу на природу. Розуміння проблем дозволяє використати досвід минулого й сучасності на користь сталого розвитку природи в майбутньому.

Викладення теми. Найбільш актуальними екологічними проблемами сьогодення можна вважати такі:

- недостатні інвестиційні, інтелектуальні, організаційні зусилля, спрямовані на розвиток, наукове забезпечення заповідної справи і заповідних територій;

- недостатня діяльність щодо збереження цінних і оригінальних ландшафтів, біологічного різноманіття та червонокнижних рослин і тварин, зокрема й на території Миколаївщини;

- незадовільний рівень просвітницької діяльності серед населення, спрямованої на формування екологічної етики, розширення і поглиблення екологічної обізнаності всього населення, що сприяє збереженню природних ресурсів;

- відсутня загальнодержавна програма виведення з території міст і сіл підприємств, що виробляють або викидають у воду й атмосферу небезпечні для здоров'я і життя людини продукти;

- відсутня об'єднувальна цілісна програма на довгострокову перспективу спільної діяльності в галузі екології і, зокрема, заповідної справи всіх державних, освітніх, наукових і заповідних установ: обласної і місцевих адміністрацій, заповідних об'єктів, державного природного заповідника «Сланецький степ», природних регіональних ландшафтних парків, зоопарку, мисливських та сільських господарств, освітніх закладів, рекреаційних установ Кінбурнського півострова та Чорноморського узбережжя. А аграрний університет не усвідомлює свого місця і значення в галузі заповідної справи і не бере участі в екологічному

моніторингу, науковій, просвітницькій, організаційній, природоохоронній, заповідній діяльності регіону;

- недостатній рівень розвитку туризму наукового, навчального, пізнавального геологічного та біологічного, що формує екологічну етику та створює економічні й науково-практичні ресурси і стимули для охорони навколишнього середовища та заповідних територій;

- недостатньо вивчаються, здійснюється моніторинг і аналізуються екологічні проблеми сфер сільсько-господарського і промислового виробництва, зміни соціального життя і побуту. Необхідність більш чітко визначати об'єкти забруднювачів, удосконалювати методики дослідження, розширювати об'єкти моніторингу. Ці фактори необхідно вивчати як відокремлено, так і в комплексі;

- в Україні відсутня сучасна система водовідведення і водоочищення, каналізаційні й води підприємств часто скидаються в річки, озера, течуть канавами і вулицями;

- недостатньо залучаються місцеві громади до діяльності, спрямованої на удосконалення ведення природовідповідного сільського господарства, екологізації промисловості й енергетики та різних аспектів суспільного життя;

- нині майже відсутні екологічні коридори. Автомобільні й залізничні дороги, населені пункти, забудова узбережних зон морів та берегів річок розривають природні ландшафти, і навіть малі арени, що унеможливує кормові міграції диких тварин, ускладнює умови розмноження, поширення їх у природно-кліматичних зонах;

- майже випадає з поля досліджень і системного моніторингу вплив на літосферу нині й у майбутньому розбудова великих міст (мегаполісів), крупних промислових комплексів (наприклад, АЕС);

- екологія мегаполісів, її всебічне й системне вивчення – актуальна проблема сучасності. Вона має охоплювати вивчення стану повітря, води, ґрунту,

рослин, тварин, шумів, освітлення та їх вплив на людину в умовах мегаполісів;

- особливої уваги заслуговує вивчення і комплексний моніторинг зміни в атмосфері, гідросфері, зумовлені соціальною і виробничою діяльністю людини;

- автотранспорт, інша важка техніка й автодороги – нині екологічна проблема, що проявляється через їх кількість, забруднення повітря і прилеглих територій, розрив екологічних коридорів автотрасами, шумовий фактор у населених пунктах, через які проходять автотраси; тиск на поверхню землі, велика кількість аварій тощо;

- в Україні спостерігається радіоейфорія і радіофобія, майже відсутні сучасні підходи до визначення радіаційної безпеки, очищення територій забруднених радіацією, низький рівень роботи освітньої і просвітньої діяльності щодо розробки заходів, популяризації й упровадження заходів радіопротекції;

- проблема радіації, радіаційна обізнаність населення, удосконалення радіаційної безпеки актуальні й важливі. Інформація про радіаційну ситуацію в кожному регіоні має бути доступною для широкого загалу;

- проблема зростання кількості надходження неякісних, забруднених, токсичних із продуктами ГМО продуктів харчування;

- велика проблема створюється широким безконтрольним використанням антибіотиків, токсичних препаратів у медичній, ветеринарній, агрономічній, зооінженерній практиці;

- недостатньо вивчається фізичний і психічний вплив широкого впровадження комп'ютерної та радіаційної техніки у виробничу, наукову, освітню, побутову діяльність людини;

- потрібно постійно удосконалювати програму екологічну та розвитку заповідної справи на території, зокрема Миколаївської області, на перспективу;

- недостатня охорона заповідних територій і слабкі вимоги за нанесення екологічної шкоди та порушення правил заповідання;

- відсутнє глибоке наукове обґрунтування коеволюції людини і природи, трансформаційної структури сільськогосподарських угідь, збалансованої системи природокористування та забезпечення досконалої екологічної мережі та її неперервності;

- як коеволюційну проблему екології людини необхідно розглядати і вирішувати проблеми алкоголізму, наркоманії, куріння, туберкульозу, СНІДу, ураження серцево-судинної системи тощо;

- при дослідженні екології людини часто відсутній розподіл факторів на фізичні, психічні й моральні, не визначені критерії, форми і рівні їх вираження;

- у вищих навчальних закладах при підготовці фахівців усіх напрямів недостатньо уваги надається формуванню екологічної етики, що формує відношення людини до природи, розуміння її місця і

значення в природі та особистої відповідальності за її збереження;

- відсутні економічні й моральні стимули для користувачів землею і природними ресурсами за збереження біогеоценозів, рідкісних рослин і тварин;

- ліси, їх збереження і лісорозведення необхідно розглядати як найбільш ефективний екологічний фактор щодо очищення атмосфери і ґрунтових вод, ґрунтоутворення, кліматоутворення та збереження дикої фауни. Так розглядали ліси піонери екології і заповідання в Україні Ф. Потоцький, М. Кир'яков, І. Скоропадський, В. Скаржинський, П. Прокопович, Ф. Фальц-Фейн та інші;

- недостатня діяльність, спрямована на дослідження історико-культурної й наукової спадщини Скаржинського, Кир'якова, Янати, Скоропадського, Давидова, Тропінних, Фальц-Фейна, Аркаса та інших як піонерів екологічної справи і заповідання, адаптації та акліматизації рослин і тварин, лісорозведення (і, зокрема, в умовах степу), природовідповідного ведення сільського господарства;

- сміттєзвалища і засмічені території створюють значну екологічну проблему. Сміттєзвалища і забруднені території – екологічна проблема, що негативно впливає на природу – рослинний і тваринний світ, часто створюючи умови для збільшення чисельності шкідників, розповсюджувачів хвороб (пацюки, миші) і патогенної мікрофлори. Ця проблема значною мірою є індикатором низької загальнолюдської та екологічної культури населення того чи іншого населеного пункту, адміністративних органів різних рівнів, країни, народу;

- незадовільно вирішується і впроваджується не практиці роздільне збирання сміття;

- в Україні і світі величезні території займають кладовища. Часто вони невпорядковані й створюють екологічні проблеми. Екологізація кладовищ полягає в тому, щоб грамотно визначати місце для облаштування нових, а вже існуючі перетворювати в заповідні меморіальні парки, засаджуючи їх довгоживучими деревами (дубами, липами, соснами, ялинами). Можна розробити спеціальні плани-проекти облаштування кладовищ з такою метою, щоб вони були окрасою населеного пункту, затишним місцем спокою і доброї пам'яті. Цю роботу бажано спрямовувати як важливу екологічну, соціальну, етично-моральну і культурну.

Висновки. Екологічні проблеми мають місце в усіх галузях природокористування і суспільного життя. Визначення і розуміння екологічних проблем, формування екологічної етики забезпечує підвищення здоров'я людини, суспільної культури, культури окремої людини, а також раціональне використання інтелектуальних і матеріальних ресурсів при проведенні наукових досліджень і моніторингу природи з метою розробки ефективних заходів забезпечення її сталого розвитку.

ЛІТЕРАТУРА

1. Давиденко В. М. Заповідна справа / В. М. Давиденко. – Миколаїв : Видавництво МФ НаУКМА, 2002. – 139 с.
2. Давиденко Н. М. Проблемы экологии нефтегазоносных и горнодобывающих регионов Севера России / Н. М. Давиденко. – Новосибирск : Наука, 1998. – 223 с.
3. Давиденко Н. М. Геохимические аспекты состояния географической среды / Н. М. Давиденко. – Новосибирск : Наука, 1999. – 415 с.
4. Калінін М. І. Геохронологічні аспекти екології / М. І. Калінін. – Миколаїв : МФ НаУКМА, 2001. – 258 с.
5. Одум Ю. Основы экологии / Ю. Одум. – М. : Мир, 1975. – 740 с.
6. Одум Ю. Экология / Ю. Одум ; [пер. с англ.]. – М. : Мир, 1986. – Т. 1-2. – 704 с.

Рецензенти: Топіха В. С., д. с.-г. н., професор;
Добровольський В. В., к. т. н., доцент.

© Давиденко В. М., 2014

Дата надходження статті до редколегії 16.12.2013 р.

ДАВИДЕНКО Володимир Маркович – кандидат біологічних наук, доцент кафедри ветеринарії, якості та безпеки продукції Миколаївського національного аграрного університету, м. Миколаїв.

Коло наукових інтересів: заповідна справа і заповідання, історія біології і біологічної науки та освіти, розмноження тварин, еволюційна теорія, радіобіологія.